

פרשת דברים ותשעה באב - טוב אחרית דבר מראשיתו

1. דברים פרק א פסוק א

אָלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן
בְּמִדְבַּר בְּעֶרְבָה מִזֶּדֶן יַם סוּף בֵּין פָּאָרָן וּבֵין תַּפֹּל וְלִבְנֵי וַזְּעָרָת
יְדִי זָהָב:
רש"י

וזה זהב - הוכיחו על העגל שעשו כשציל רוב זהב שהיה להם, שנאמר
(הושע ב ז) וכסף הרביתי לה זהב עשו לזעל:

2. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לב עמוד א

מאי ודי זהב? אמרי דבי רבי ינאי, כך אמר משה לפני הקדוש ברוך
הוא: רבונו של עולם, בשביל כסף וזהב שהשפעת להם לישראל
עד שאמרו די - הוא גרם שעשו את העגל. אמרי דבי רבי ינאי: אין
ארי נודה מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר .... אמר
רבי יוחנן: משל, לאדם אחד שהיה לו בן, הרחיצו וסכו, והאכילו
והשקהו, ותלה לו כיס על צוארו, והושיבו על פתח של זונות, מה
יעשה אותו הבן שלא יחטא?

3. דעת תורה דברים עמוד עט

רואים אנו מדברי הגמרא יסוד וחדוש גדול, לא כמו שאנו מורגלים
לראות התחלת וסיבת החטא, בבחירת לבו של האדם הבלתי טובה אשר
לפני החטא, חז"ל ראו עיקר סבת החטא עוד רחוק הרבה מהחטא, ותלו
את החטא בדברים אשר נעשו עוד זמן רב לפני החטא, אשר לכאורה
אין להם שום שייכות עוד להחטא כלל, והם דברים אחרים לגמרי, וגם
מותרים בתכלית ההיתר, ושם כבר ראו חז"ל את החטא כאלו כבר
נגמר, ואמרו שאחר דברים כאלה, החטא כבר דבר הבא בתולדה ומידי
דמימלא, כי "מה יעשה בן שלא יחטא", ובטענה זו הלא רצה משה רבינו
לפוטרים מכל אשמה, והיה בזה מודעה על כל מעשה העגל, כאלו היו
אנוסים בחטא.

4. איכה רבה (וילנא) פרשה א

איכה ישבה, שלשה נתנבאו בלשון איכה, משה ישעיה וירמיה, משה
אמר (דברים א') איכה אשא לבדי וגו', ישעיה אמר (ישעיה א') איכה
היתה לזונה, ירמיה אמר איכה ישבה בדד, א"ר לוי משל למטרונה
שהיו לה שלשה שושבינין אחד ראה אותה בשלותה, ואחד ראה אותה
בפחזותה, ואחד ראה אותה בניוולה, כך משה ראה את ישראל בכבודם
ושלותם ואמר איכה אשא לבדי טרחכם, ישעיה ראה אותם בפחזותם
ואמר איכה היתה לזונה, ירמיה ראה אותם בניוולם ואמר איכה ישבה

5. דברים פרק א פסוק יב

אִיכָה אֲשֶׁא לְבָדִי טָרוֹנָכֶם וּמִשְׁאָכֶם וְרִיבְכֶם:
רש"י

טרחכם - מלמד שהיו ישראל טרחנין. היה אחד מהם כואה את צעל דינו
נוצח צדון, אומר יס לי עדים להביא, יס לי ראיות להביא, מוסיף אני
עליכם ליינון;

ומשאככם - מלמד שהיו אפיקורסין. הקדים משך ללאת, אמרו, מה ראה
בן עמרם ללאת, שמה אינו שפוי בחוד ביתו. איחר ללאת, אמרו, מה ראה
בן עמרם שלא ללאת, מה אחס סכורים, יושב ויועץ עליכם עלות רעות
וחושב עליכם מחשבות:

6. שפת אמת דברים פרשת דברים

במדרש...ג' שראו המטרונה בשלותה ובפחזותה ובנוולותה. הענין
הוא דכל החטאים שבכלל ישראל היו קצת מהם בשורש דורות
הראשונים. דכמו כל הזכותים של בניי הם מאבותיהם. כן אם
היי תיקון גמור בשורש לא היו נצמח החטאים אח"כ. וז"ש
אבותינו חטאו ואינו ואנחנו עוונותיהם סבלנו. פיי כי חטא קל
מעון כמ"ש שגגות הם חטאים וזדונות עונות. ועיי השוגג
שבאבותינו נצמח אח"כ בדורות אחרונים זדונות. דכמו עבירה
גוררת עבירה ומתחיל כחוט ומסיים כעבות העגלה. כן בכלל
אם יש בדורות ראשונים שגגות ועבירות קלות נמשך אח"כ
חטאים גדולים. כמו כן בזה מ"ש איכה אשא לבדי שלא היו
ניכר חטאם בפועל רק שלא היו נמשכים אחר הנהגת מרע"ה
וזה הביא אח"כ איכה היתה לזונה כוי וכמ"ש בשם בעש"ט
וסרתם בא אח"כ ועבדתם אלהים אחרים וזה נאמר על גדולי
עולם כאלה:

7. ספר מורה הנבוכים חלק א פרק לו

הסבות המונעות לפתוח הלמוד באלקיות ולהעיר על מה שראוי
להעיר עליו ולהראות להמון, חמש סבות. ... והסבה השלישית,
אורך ההצעות, כי לאדם בטבעו תאוה לבקשת התכליות, והרבה
פעמים יכבד עליו ויניח ההצעות, ודע שאילו היה האדם מגיע
אל אחת מן התכליות מבלתי הצעות הקודמות לה, לא היו
הצעות, אבל היו טרדות ומותרים גמורים

8. דעת תורה דברים עמוד פ

מורגלים להבין מאמר זה על דרך הפילוספיה, אך האמת הוא שצריכים
להבין דבריו הקדושים על דרך חכמינו ז"ל, כי גם הכסיל הנה רצונו
הוא רוצה ללמוד תורה כמו החכם, אך החילוק ביניהם הוא שהכסיל
ניגש ישר אל הגמרא מבלי עשות מקודם ההקדמות הצריכות לה, כי על
כן ממילא אי אפשר כבר שיעלה בידו ההגשה ללימוד, ואחר כן גם
כשהוא יושב כבר זמן מה אצל הגמרא, והנה רואה שאינו מצליח, ועוזב
הוא אז את הגמרא לעולם.

9. דברים פרק כד, ח-ט

(ז) הַשֹּׁמֵר בְּנִגְעַת הַצָּרְעָת לְשֹׁמֵר מֵאֵד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֶוּ
אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַקְּדוֹשִׁים כְּאֲשֶׁר צִוִּיתֶם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת: (ט)
זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם
מִמִּצְרָיִם: ס

10. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קלב עמוד ב

דתנו רבנן: ימול בשר ערלתו - ואף על פי שיש שם בהרת יקוץ.
ומה אני מקיים השמר בנגע הצרעת - בשאר מקומות, הוץ ממילה

11. אור החיים דברים פרק כד פסוק ח

(ח) השמר בנגע וגו' זכור וגו'. לדבריהם ז"ל (שבת קל"ב ב)
שאמרו שבא להזהיר לבל יקוץ בהרתו, נתכוין בהסמכת זכור
את אשר עשה ה' למרים להודיע שורש שממנו יהיה הנגע
ואותו יצו ה' לקוץ ורפא לו, לא שיקוץ הנגע ושורשו עודנו
מושרש בו:

12. ירמיהו פרק ט פסוק יא

מִי הָאִישׁ הַזֹּכֵר וַיִּבֶן אֶת זֵאת וְאֲשֶׁר דִּבֶּר פִּי ה' אֱלֹהֵי וַיְגַדֶּה
עַל מַה אֲבָדָה הָאָרֶץ וַעֲתָה כַּמִּדְבָּר מִבְּלִי עֶבֶר: ס

20. תלמוד בבלי מסכת יומא דף ט עמוד ב

רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו: ראשונים שנתגלה עונם (לא היו מכסין פסעיהם). – נתגלה קצם, אחרונים שלא נתגלה עונם (כני מקלף שני קשעים היו צסטר). – לא נתגלה קצם. אמר רבי יוחנן: טובה צפורנן של ראשונים מכריסן של אחרונים. – אמר ליה ריש לקיש: אדרבה, אחרונים עדיפי, אף על גב דאיכא שעבוד מלכות – קא עסקי בתורה! אמר ליה: בירה תוכיח (צית המקלף), שחורה לראשונים ולא חורה לאחרונים

21. ערבי נחל דברים שופטים - דרוש ג

ר' דוד שלמה אייבשיץ נולד בערך בשנת תקט"ו (1755) בעיר אוזרין. היה רב בכמה קהילות בפולין ובסוף בעיר סורוקה, ובשנת תקס"ח (1808) עלה ארצה והתיישב בצפת, ובה נפטר בשנת תקע"ד (1814). חיבר ספרים רבים בהלכה, ביניהם 'לבושי שרד' על שו"ע או"ח ויו"ט

הענין, כי השי"ת נתן באדם יצר הרע כדי שיהיה בעל בחירה, ולכן אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב כו' (קהלת ז, כ), ולכן הקדים השי"ת וברא תשובה, ולכן בכל שנה ושנה בימי התשובה לב כל אדם מישראל נשבר בקרבו ועושה תשובה ומתכפר לו, וכן אפילו בכל השנה בעת שאדם כשר מוכיחו הוא נאנח ג"כ ועי"ז מתחרט ועושה תשובה, אך הדבר היותר חמור מן החטא הוא איש שמורה היתר לנפשו על כל מה שעושה, כי זה לעולם לא יעשה תשובה כיון שדרכו ישר בעיניו, וכן אפילו אם בעצמו יודע שחוטא רק שמחפה ומייפה מעשים ההמה מבחוץ לעיני בני אדם ואומר בפניהם שהוא היתר, זה ג"כ רחוק מעשות תשובה, כי אי אפשר להוכיח לאדם כזה וכמאמרם ז"ל (ערכין טז ב) טול קיסם טול קורה.

להסתפק בחומריות ולשאוף ברוחניות

22. שמות פרק טז פסוק לג

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֱהֲרֹן קוּזוּ צְנִצְנִת אֹזֹת וְתֵן שִׁמְיָה מִלֵּא הַעֲמֹר מִן וְהִנֵּזוּ אֹתוֹ לִפְנֵי ה' לְמִשְׁמַרְתְּ לְהַרְתִּיקָם:

23. מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויסע פרשה ה

רבי אליעזר אומר לימות ירמיה הנביא שבשעה שאמר ירמיה לישראל מפני מה אין אתם עוסקין בתורה אמרו לו במה נתפרנס באותה שעה הוציא להם צלוחית של מן ואמר להם הדור אתם ראו דבר ה' וגו' (ירמיה ב לא) אבותיכם שהיו עוסקין בתורה ראו במה נתפרנסו אף אתם אם תעסקו בתורה הקדוש ברוך הוא יפרנסכם

24. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ט עמוד א

ההוא תלמידא דהוה קא אויל בתריה דרבי ישמעאל ברבי יוסי בשוקא דציון, חזייה דקא מפחיד, אמר ליה: הטאה את דכתיב פחדו בציון חטאים. אמר ליה: והכתיב אשרי אדם מפחד תמיד! – אמר ליה: ההוא בדברי תורה כתיב.

25. לב אליהו חלק ב עמוד רנג

והנה כל הבטחון – צריך להיות בעניני העולם הזה אבל בעיקר בריאתו להגיע לחיי העולם הבא שהוא העתיד הנצחי – צריך לדאוג מאד מאד בלי היסח הדעת כלל... וידוע המעשה שפעם אחת נזדמנו ר' ליב בן החפץ חיים ז"ל עם ר' ירוחם ז"ל, ועלו לעלייה לשמוע איך שהחפץ חיים עושה חשבון הנפש ושמענו מאחורי הדלת שהוא מחשב ומונה וסופר כל שעה ביום מה שעשה באותה שעה והיה חסר לו שעה אחת וטען לעצמו ואמר: 'ישראל מאיר! היכן השעה הזאת? ומה עשית בה?' ור' ירוחם מרוב התרגשות ופחד – לא יכול לעמוד וברח, ור' ליב נשאר עומד ושמע איך שהחפץ חיים מתמרמר והולך וטוען: 'היכן השעה?', עד שהתיימר בבכי תמרורים על אבדן השעה ... וגם אני הייתי אצלו פעם אחת בשבת קודש, וכשהיה מדבר בעתיד הנצחי – אפילו בקול נמוך – היה השומע יכול להרגיש איך שבלבו בוער אש קודש לשמים, אבל בענייני העולם הזה לא היה לו פחד כלל וכלל!!!

13. תלמוד בבלי מסכת נדרים דף פא עמוד א

מאי דכתיב: מי האיש החכם ויבן את זאת? דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקדוש ברוך הוא בעצמו, דכתיב: ויאמר ה' על עזובם את תורת וגו', היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה! אמר רב יהודה אמר רב: שאין מברכין בתורה תחלה.

14. דף על הדף יומא דף ט עמוד ב

לכאורה תמוה מכאן על הא דאיתא בנדרים (פא א) דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו על מה אבדה הארץ עד שפירשו הקדוש ברוך הוא בעצמו וכו', שאין מברכין בתורה בתחילה, דמבואר דאפילו נביאים לא יכלו להגיד על מה חרב ביהמ"ק הראשון, והא לפי המבואר כאן ודאי דנתגלה עוונם בגי עבירות החמורות. וגם הקדוש ברוך הוא שפירש לא קאמר רק שלא בירכו בתורה תחילה.

וכתב בלב אליהו (פרשת דברים) ליישב תמיהה זו בשם האור ישראל דבאמת מבואר בסוטה (כא א) דלימוד התורה אצולי מצילי מעבירות, וא"כ תמוה מאחר דעסקו לפני חורבן הבית בתורה וכדמבואר בנדרים דאבידת הארץ לא היתה רק מפני שלא בירכו בתורה, אבל בודאי למדו, וא"כ איך הגיע לעשות את הגי עבירות החמורות, וזו מה ששאלו לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקדוש ברוך הוא דלא בירכו בתורה תחילה, והיינו מתוך זלזול בלימוד התורה (ע"ש בר"ן), ומאחר דזילזלו בתורה שוב אין התורה מצלת אותן מן החטא, ועי"ז ירדו ממדרגתם ליכשל בגי העבירות החמורות.

15. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף נו עמוד ב

מרים בת בילגה שהמירה דתה, משום ברתיה קנסינן ליה לדידיה? – אמר אביי: אין, כדאמרי אינשי: שותא דינוקא בשוקא, או דאבוה או דאימיה. – (משל הדיוט הוא: מה שהתנוק מדבר צנוק, מלכזו או מלמנו שמע, אף (זה) +מסוכת הש"ס: +וז) אס לא שמעה מלכזיה שהיה מצוה את העבודה, לא אמרה כן)

חוסר שימת לב להתחלות - מחפשים נוחות

16. תלמוד בבלי מסכת עירובין דף יג עמוד ב

תנו רבנן: שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים: נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו אומרים: נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא. נמנו ונמרנו: נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, עכשיו שנברא – יפשפש במעשיו. ואמרי לה: ימשמש במעשיו.

17. ספר מסילת ישרים פרק ג

ותראה ששני הלשונויות הם שתי אזהרות טובות ומועילות מאד: כי הנה הפשוט במעשים הוא לחקור על כלל המעשים ולהתבונן בו, הנמצא בהם מעשים אשר לא יעשו אשר אינם הולכים על פי מצות ה' וחקיו, כי כל אשר ימצא מאלה יבערם מן העולם. אך הממושש היא החקירה אפילו במעשים הטובים עצמם, לחקור ולראות היש בענינם איזה פניה אשר לא טובה או איזה חלק רע שיצטרך להסירו ולבערו.

18. רש"י בראשית פרק לו

ועוד נלרש צו ויטב ציקש יעקב ליטב צלטה, קפץ עליו רוגזו של יוסף. לדיקים מנפקים ליטב צלטה אומר הקדוש ברוך הוא לא לדין לדיקים מה שמחוקן להם לעולם הבא, אלא שמנפקים ליטב צלטה בעולם הזה:

19. מכתב מאליהו חלק ה עמוד 19

עיקר עבודת האדם הוא עלייה רוחנית. אנו מדמים כי אין עלינו אלא לעשות מעט חיצוניותן של מצוות והננו צדיקים. אבל כבר אמר הגר"ס ז"ל ש"השולחן ערוך הוא המינימום".

המדרש באומרו ש"איכה אשא לבדי" מבטא מצב של שלווה, מדבר על שלווה חיצונית מדומה, על מצב שהקלקול עדין לא קיבל ביטוי חיצוני. דברי רש"י מדברים על ריקבון פנימי שהתחיל להיווצר בימיו של משה וקיבל ביטוי חיצוני בימי ישעיה וירמיה.

מכאן למדים אנו את אותו יסוד, לכל החטאים יש התחלות, וכדי להינצל מן החטא עלינו לבדוק את ההתחלות. להתעורר בשעה שהריקבון מקבל ביטוי חיצוני זה כבר מאוחר וכמעט לא יעיל, עיקר העבודה היא לבדוק האם תחילת הצמיחה ישרה. בדיוק כמו עץ שגדל עקום, בתחילת גידולו לא ניכרת בו העקמומיות ורק לאחר שהעץ גדל מבינים עד כמה הסטייה המזערית היתה משמעותית.

7-8 – הרמב"ם במורה נבוכים מונה חמש סיבות המונעות את האדם מלהתחבר בצורה נכונה ללימוד התורה. אחת הסיבות היא שהאדם רוצה להגיע מיד לתכלית ולוותר על כל ההקדמות וההכנות. ר' ירוחם מבאר על פי דבריו שגם החכם וגם הכסיל רוצים ללמוד גמרא, אך החילוק ביניהם הוא שהכסיל ניגש ישר אל הגמרא בלי כל ההקדמות והחכם ניגש אל הגמרא רק לאחר שעשה את כל ההקדמות הנחוצות. הכסיל שניגש מיד ללימוד הגמרא מהר מאד רואה שהוא אינו מצליח ומשום כך הוא גם עוזב אותה מהר, לעומת החכם שעשה את ההכנות הראויות, הבנתו הרבה יותר קלה והוא דבק בלימוד הגמרא.

נרחיב מעט את הדברים ונחבר אותם לימינו אנו. את ההקדמות ללימוד הגמרא צריך לעשות מהילדות במוסדות הלימודי היסודיים. בציבור הדתי לאומי יש פלגים שאת עיקר הדגש והבנייה המדורגת הם שמים על מקצועות החול, ובמקצועות הקודש הגישה היא להפך, העיקר שילמדו כמה שעות קודש ובזה אנו יוצאים ידי חובה. אך האמת היא שאת עיקר הדגש לבנייה מדורגת צריך דווקא בלימוד התורה שהוא בניין האישיות של האדם, ומקצועות החול הם תוספת. איני אומר שכדי להפנים את מקצוע המתמטיקה בצורה נכונה לא צריך ללמוד בצורה מדורגת, כל מה שאני אומר הוא שעיקר הדגש צריך להיות על לימוד התורה. ילד עד כיתה ו' צריך לסיים חמישה חומשי תורה וכמה סדרים במשנה. המציאות שילד נפגש עם הגמרא לפני שהוא צולל לעולם המשנה היא מציאות מעוותת. איני אומר שצריך לסיים את כל הסדרים, אבל המפגש עם עולם המשנה צריך להיות מפגש משמעותי מאד הן מצד עצמו והן מצד ההכנה ללימוד הגמרא.

יש הטעונים שתלמוד תורה זו מסגרת לא טובה לילדים שהרי ניתן לראות שמתלמודי תורה יצאו הרבה דתלשי"ם או כאלה שסתם לא רוצים לפתוח את הגמרא. טענה זו טפשית מכמה סיבות, ראשית לא ראיתי שמהממדי"ם יצאו פחות דתלשי"ם ושנית איך ניתן לחלוק על הדרכות חז"ל מפורשת שצריך להאביס את הילד בתורה. אם אנחנו רואים שיש תלמוד תורה שיוצאים ממנו דתלשי"ם עלינו לבדוק איזה קלקול יש בתלמוד תורה, אבל להסיק מכאן שלימוד תורה פוגע בילד אין לך שטות גדולה מזו. אם השו"ע פסק שלימוד תורה של ילדים לא מבטלים אפילו לצורך בניין בית המקדש סימן שלימוד תורה לילדים זה דבר טוב, וכל מה שנותר לנו לעשות הוא לברר באיזה שיטה נכון ללמוד, איזה מלמדים להביא, איך לבנות את סדר היום וכו'.

סיכום - פרשת דברים ותשעה באב - טוב אחרית דבר מראשיתו

1-3 - ספר דברים מכונה גם ספר התוכחה. רגע לפני מות משה ורגע לפני כניסת העם לארץ עומד משה ומכיח את ישראל על מעשיהם במדבר. בפסוק הראשון מוכיח משה את ישראל בדרך רמז על כמה וכמה עוונות. אחד החטאים הוא חטא העגל המכונה בפסוק זה "ודי זהב" ומפרש רש"י שהוכיח על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם. מדבריו של רש"י נשמע שכל האשמה תלויה בישראל, אך בגמרא מבואר שבדבריו של משה יש לימד זכות גדול. ר' ינאי מבאר שמשה פונה לקב"ה ואומר: רבונו של עולם, מה שגרם לעם ישראל לחטוא בעגל היה כסף וזהב שהשפעת להם עד שהוצרכו לומר לך די. ממשיך ר' ינאי ואומר שאין ארי נזהם מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר, ומשמעות הדבר שאם לא היה שפע כל כך גדול לישראל הם לא היו חוטאים. ממשיך ר' יוחנן בגמרא ואומר משל לאדם אחד שהיה לו בן, הרחיצו, וסכו והאכילו והשקהו ותלה לו כיס על צוארו, והושיבו על פתח של זונות, מה יעשה אותו הבן ולא יחטא? ר' ירוחם לומד מכאן שבדברי חז"ל אלו יש מודעה על כל מעשה העגל, כאלו היו אנוסים בחטא, אך מעבר לכך לומד ר' ירוחם יסוד וחיידוש גדול שבו נתעסק בשיעור זה. מורגלים אנו לראות את התחלת וסיבת החטא בבחירה הלא טובה של האדם שקדמה רגע לפני החטא, אך מדברי חז"ל אלו אנו מבינים שעיקר סיבת החטא רחוק הרבה מהחטא וכל החטא נתלה בדברים שנעשו זמן רב לפני החטא.

4-6 – במדרש מובא ששלושה נביאים התנבאו בלשון "איכה", משה ישעיה וירמיה. משה אמר – "איכה אשא לבדי וגו'", ישעיה אמר "איכה היתה לזונה", ירמיה אמר "איכה ישבה בדד". המדרש ממשיך וממשיל את הדברים למטרונה שהיו לה שלושה שושבינין אחד ראה אותה בשלוותה, אחד ראה אותה בפחזותה ואחד ראה אותה בניוולה. משה שראה את ישראל בכבודם ושלוותם אמר "איכא אשא לבדי", ישעיה שראה את ישראל בפחזותם אמר "איכה היתה לזונה", ירמיה שראה את ישראל בניוולם אמר "איכה ישבה בדד". מדברי המדרש מבואר שלדברי משה "איכא אשא לבדי טרחכם ומשאכם" יש משמעות חיובית, אך מדברי רש"י בפרשתנו מבואר שיש כאן ביקורת גדולה של משה על ישראל. משה באומרו "טרחכם" בא לומר שישראל היו טרחנין וברגע שהיה אחד מפסיד בדין, מיד היה מביא עדים, מערער ל"מחוזי" ואחר כך ל"עליון" ומשגע את כל המערכת. ומהמילה "משאכם" למדים אנו שהיו ישראל אפיקורסין בכך שהיו תמיד מפרשים את התנהגותו של משה לגנאי, כשהיה משה מקדים לצאת היו אומרים שיש לו בלגן בבית וכשהיה מתעכב היו אומרים שחושב על ישראל מחשבות רעות.

לכאורה דברי המדרש ודברי רש"י לא עולים בקנה אחד, אך השפ"א מיישב את הסתירה וכותב שכל חטא שהיה אצל ישראל בגלוי, היה קצת ממנו בשורש בדורות ראשונים וזה מה שאמרו "אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עוונותיהם סבלנו", חטא קל מעוון וכמו שעבירה גוררת עבירה ומתחיל כחוט ומסיים כעבות העגלה. כך אם יש בדורות ראשונים שגגות ועבירות קלות שמהם נמשך אח"כ בדורות אחרונים חטאים גדולים.

כשם שכך הדברים הם בחולי הרוחני כך הם הדברים בחולי הגופני. פעמים רבות אדם מקבל מכה גדולה כמו אירוע מוחי, אירוע לבבי וכדו', האירוע עצמו הוא בעל עוצמה רבה אבל הוא לא התחיל ברגע אחד, בדר"כ התנהלות חיים לקויה בטווח של כמה שנים היא זו שגרמה לאירוע הקיצוני. פעמים רבות לאחר אירועים כאלו האדם צריך לעבור שיקום, השיקום הוא ארוך ודורש הרבה סבלנות, אך האדם בטבעו, ברגע שהוא חוזר להרגיש טוב הוא חוזר לאותה התנהלות בה הוא התנהל בעבר ופעמים רבות כעבור זמן הגוף שוב מתמוטט.

גם בחיי זוגיות היסוד הזה מאד מורגש. הרבה זוגות חיים את חייהם, הבעל עובד, האשה עובדת, מגדלים את הילדים והכל זורם על מי מנוחות עש שמגיע פיצוץ לא מבוקר בין בני הזוג, לוקח יום יומיים, במקרה הטוב יש התנצלות משני הצדדים, מגיעים להבנה וממשיכים בדרך עד הפיצוץ הבא ושוב פוטרים את הפיצוץ באופן נקודתי וממשיכים הלאה וחוזר חלילה. זוג צריך לדעת שזוגיות זה דבר שצריך לשמן אותו, לחדש אותו, לפתח אותו ולהבנות ממנו. זוג שרוצה זוגיות טובה הוא זוג שכדי לשבת ולדבר לא צריך שיהיה פיצוץ, אלא זה חלק מהשגרה, ההקשבה של אחד לשני נצרכת לא פחות ואולי יותר דווקא בזמנים הטובים ולא בזמנים של הפיצוצים, התנהלות זוגית נכונה במהלך בשגרת החיים תמצער באופן משמעותי את מספר הפיצוצים וגם אם יהיו פיצוצים הם יהיו פיצוצים מבוקרים שדרך ההתמודדות איתם תהיה מהירה, יעילה ובונה.

12-14 – בימים אלו אנו מתאבלים על חורבן בית הראשון וחורבן בית השני. ירמיהו הנביא שואל "מי האיש החכם ויבן את זאת ... ויגידה על מה אבדה הארץ..." בגמרא מבואר ששאלת "על מה אבדה הארץ", כלומר למה בא החורבן, נשאלה לחכמים ולנביאים אך הם לא ידעו לענות, עד שבא הקב"ה ואמר "על עזבם את תורת" ומבאר רב יהודה שלא ברכו בתורה תחילה. בדף על הדף הביא את תמיהתם של רבים, הרי מדובר כאן בחורבן בית ראשון, ובגמרא מבואר שבית ראשון חרב על שהיו בו שלוש עבירות חמורות – ע"ז ג"ע ושפיכות דמים ואם כן מדוע החכמים והנביאים לא ידעו לענות, ועוד קשה מדוע הקב"ה אמר שכל החורבן בא על שלא ברכו בתורה תחילה, הרי היו שם דברים חמורים הרבה יותר? תירץ ר' אליהו לאפיאן שהשאלה שנשאלו החכמים והנביאים היא לא איזה חטאים גרמו לחובן, אלא איך יתכן שעם ישראל הגיע למצב שהוא נכשל בשלוש עבירות חמורות, שהרי בהתחלה היו לומדים תורה ותורה מגנא ומצלא ואם כן כיצד יתכן שהתורה לא הגנה עליהם מפני ההתדרדרות הנוראית הזו? אלא שגם בשעה שלמדו תורה ועל פני השטח הכל היה נראה תקין, בחדרי חדרים היה קלקול גדול שלא ברכו בתורה תחילה, כלומר שהיו מזלזלים בתורה ולא מתייחסים אליה כתורת חיים, אלא כעוד מקצוע שצריך ללמוד אותו.

אחת הבעיות בתלמודי תורה היא שאין קביעות של מלמדים, בסוף כל שנה מתפרסמים עשרות מודעות של תלמודי תורה שמחפשים מלמדים, תחילת השנה מתקרבת ולמנהל אין ברירה, חייבים להתפשר ומביאים מלמד מתחיל, לא מנוסה שפעמים רבות נזרק ממוסדות אחרים ואז מה התוצאה? חצי מהשיעור מתבזבז על משמעת ובחצי השני אופן העברת התורה לילדים לקוי מאד, בלי התלהבות, בלי חשק, לא ברור וכו' והתוצאה לא מאחרת לבוא, לילדים אין חשק ואין רצון להמשיך ללמוד. אז מה הפתרון? קודם כל צריך לבנות מערכת חינוכית שיודעת לשלם טוב, לשלם טוב הכוונה שמלמד יוכל להשקיע במקצוע המלמדות ולא להתעסק בעוד אלף אחד עבודות מהצד כדי לסגור חורים. נכון, מאתנו ההורים נדרש לשלם, אבל עלינו לדעת שכשם שעל רופא טוב משלמים, גם על חינוך טוב משלמים. יש עוד הרבה דברים שצריך לדבר עליהם בנושא זה אך עלינו להמשיך הלאה.

בעולם הישיבות, פעמים רבות אנו נתקלים באמירות כמו: "אני לא מתחבר ללימוד הגמרא וכדו'" אמירות אלו בדרך כלל באות מצד אנשים שהמפגש עם עולם התלמוד בא להם ללא הכנה ראויה. את הקלקול אי אפשר היה לראות בשלבים מוקדמים ורק לאחר שנים הקלקול מתפרץ ומתגלה.

9-11 - התורה מצווה אותנו "השמר בנגע הצרעת" ובגמרא מבואר שציווי זה בא לאסור שלא לקוץ את הבהרת. בסמוך לציווי זה התורה אומרת "זכור את אשר ה' אלוקיך בדרך בצאתך ממצרים", האו"ח הקדוש מבאר שפסוק זה נסמך לאיסור קציצת הבהרת כדי להורות לך על טעם האיסור. הבהרת המופיעה אצל חולה הצרעת היא ביטוי חיצוני למחלת הצרעת, אך היא אינה השורש, קציצת הבהרת היא טיפול חיצוני, אך לא טיפול אמתי ושורשי. התורה חפצה שהאדם יטפל בשורש הבעיה ולא בביטוי החיצוני שלה. הציווי לזכור את מעשה מרים הוא באור הטעם לאיסור "השמר בנגע הצרעת", כשם שאצל מרים הצרעת באה על לשון הרע כך על בני" לדעת שבכל פעם שנגע הצרעת מופיע, חובתו של האדם לחפש בחדרי חדרים את שורש המחלה ולטפל בו.

דרכו של אדם לטפל בבעיה רק לאחר שהקלקול נראה לעין, גם הטיפול בבעיה אינו טיפול אמתי אלא שטחי שהרי רצונו של האדם לפטור את הבעיה החיצונית ולא את הבעיה הפנימית בהמשך השיעור ננסה לראות מה הגורם הראשי לכך שהאדם דוגל בשיטת 'הפלטטר', כלומר מטפל רק בגילוי החיצוני של הבעיה ולא בשורש, אבל כעת נתמקד בעצם ההתנהלות של האדם.

הרבה ישובים מתמודדים עם בעיית "הנוער", הקושי הוא גדול ולהצליח לשנות בצורה משמעותית זה נדיר מאד. עלינו לדעת שהבעיה לא מתחילה בימי הנערות, אלא בימי הילדות, אלא שבימי הילדות הבעיה קיימת בחדרי חדרים והיא לא מקבלת ביטוי חיצוני ובימי הנערות היא מתפרצת בצורה קשה מאד. כיון שבימי הילדות הקלקול עדין לא נראה לעין, האדם לא דואג ולא חושב לשנות משהו ורק לאחר שהקלקול מתפרץ פתאום כל המערכת נכנסת ללחץ ומנסים לחפש כל דרך אפשרית להחזיר את הנוער בתשובה...

לאחר שנתיים וחצי נמנו וגמרו: "נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, עכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו. לכאורה איזה נפק"מ יש אם נוח לו לאדם שנברא או לא נוח לו, סוף סוף האדם נברא והוא צריך לקיים מצוות. אלא שיש כאן עיקרון חשוב מאד שכל חייו של האדם תלויים בו. כשאנו אומרים "נוח לו לאדם שנברא", אנו בעצם אומרים שיש מקום במציאות לנוחות, אנו בעצם אומרים שהקב"ה דוגל בנוחות, לעומת זאת כשאנו אומרים שלא נוח לאדם שנברא, אנו בעצם אומרים שתפקידנו בעולם הזה הוא לא לחפש נוחות, לא לשם כך באנו לעולם. ב"ש וב"ה הסכימו שכל הורדת הנשמה לעולם היא מציאות של אי נוחות וכיון שמלכתחילה האדם נברא למציאות של "אי נוחות" עליו לפשפש ולמשמש במעשיו. המסילת ישרים מבאר שפשפוש משמעותו להתבונן אלו מעשים אינם על פי ה' ומשמוש זו בדיקה פנימית יותר ומשמעותה חקירה אפילו במעשים הטובים עצמם לחקור ולראות אם יש בעניינים איזו פנייה לא טובה או איזה חלק רע שצריך להסיר ולבער. ממסקנה זו של ב"ה וב"ש אנו מבינים שמי שמחפש נוחות בחיים מחטיא את המטרה. כל מציאותה של הנשמה בעולם התחתון היא מציאות של חוסר נוחות!!

הסיבה העיקרית, לכך שאנו לא מטפלים בבעיות מהשורש היא שאנו מחפשים נוחות. לקחת ילדים ולשים אותם מול המסך כדי שיהיה שקט בבית זה מאד נוח, אבל זה מגדל עצים עקומים. לשלוח למוסד לימודי שלא עולה כסף זה מאד נוח, אבל פעמים רבות זה מגדל ילדים עקומים. לא לקום מוקדם לדף היומי זה מאד נוח אבל זה מנתק את האדם ממקור הקודש. לתת דרור לתאוות האכילה זה מאד נוח וטעים אבל זה עושה הרבה בעיות בריאותיות שיפרצו בגיל מבוגר יותר. אפשר לכתוב עוד עשרות דוגמאות אבל העיקרון ברור – נוח לנו מאד לא לטפל בבעיות כשהם לא פרצו בגלוי, אנחנו משלים את עצמנו שיהיה בסדר כי זה נוח לחיות באשליה, אבל לאחר זמן האשליה מתפוצצת לנו בפנים ואנחנו תופסים את הראש, אומרים חבל ולומדים לחיות עם המציאות העקומה.

כל סיפור מכירת יוסף התחילה מה"ביקש יעקב לישב בשלווה". כשהצדיקים מבקשים לישב בשלווה הקב"ה אומר לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם בעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלווה בעולם הזה! לא יקום ולא יהיה!!! בעולם הזה לא יושבים בשלווה! בעולם הזה עומלים, מתקדמים, שואפים לתקן עולם במלכות שד-י. צדיקים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא!!! מנוחה היא עצתו של היצר הרע!! המנוחה הזו מביאה אסונות!! כמוכן שאנו מדברים על מנוחה פיזית ולא מנוחה נפשית, שלוה נפשית זה דבר שנצרך מאד בעבודת ה', כל דברינו הם רק על מנוחה פיזית. אנחנו כיהודים צריכים לדעת לשם מה באנו לעולם הזה והמסקנה העיקרית של ב"ה וב"ש היא שבטח לא באנו לכאן כי זה נוח. יש כאן אמירה משמעותית מאד – קום ותעשה!! אל תשב רגל על רגל, לא בשביל זה הגענו לכאן!

לפעמים יש תחושה שאם אנחנו מתפללים שלוש תפילות ביום אנחנו כבר בסדר. הרב דסלר אומר שיעקר עבודת האדם היא עליה רוחנית. האדם מדמה שמה שמוטל עליו לעשות הוא מעט מחיצוניותן של מצוות וכבר הוא נמנה על עדת הצדיקים, או לכל הפחות הוא מרגיש בסדר עם עצמו ואומר שיש גרועים ממנו. ההרגעה הזו היא נוחות, נוח לו לאדם להסתכל הצידה ולראות שיש גרועים ממנו ובכך לומר לעצמו שבסה"כ הוא בסדר, אבל כפי שכבר כתבנו לא באנו לעולם כדי שיהיה נוח, אלא באנו כדי לעמול, באנו כדי להתעלות. הדברים שכתבתי הם מסוכנים, אדם שמתפלל שלוש תפילות ביום זה דבר גדול, בטח בדור שלנו שהניסיונות והקשיים כל כך מרובים, אבל עובד ה' אמתי חייב לשאוף למעלה, אסור להסתפק בלצאת ידי חובה.

15 – פעמים מסתכלים על משפחתו של בחור שפרק עול תורה ומצוות, ושואלים כיצד יתכן? איך יכול להיות שממשפחה זו יצא זה. נענה תשובה שלא קל לשמוע אבל לפני שאנחנו דוחים אותה בשתי ידיים כדאי להתבונן ולראות אם אין אמת בדברים. הגמרא בסוף מסכת סוכה מספרת על אחת ממשפחות הכהונה, משפחת בילגה, שהדיחו אותה מהמשמר שלה, הגמרא מבררת למה ומסקנתה שממשפחה זו יצאה בת בשם מרים שהמירה את דתה, שואלת הגמרא, האם בגלל הבת קונסים את כל המשפחה? הגמרא עונה כן משום שהתנהגות של ילד בשוק זה או מאביו או מאמו, ומבאר רש"י שאם לא הייתה שמועת מאביה שמבזה את העבודה בבית המקדש לא הייתה מבזה גם היא את העבודה (בגמרא מסופר על מרים שבשעה שנכנסו יוונים להיכל היתה מבעטת בסנדלה על גבי המזבח, ואמרה: לוקוס לוקוס, עד מתי אתה מכלה ממון של ישראל). נעצור רגע ונתבונן, הבת הזו, מרים המירה את דתה, אביה ודאי לא המיר את דתו ואם כן מהיכן הגיעה מרים למסקנה שנכון יהיה להמיר את הדת? אלא שאביה היה מזלזל בעבודה, ומתוך כך גם היא היתה מבזה את העבודה ולקחה עוד צעד אחד קדימה ובנוסף המירה את דתה. עכשיו נעבור לדבר עלינו ואולי לא יהיה לא כל כך נעים לשמוע. כשילד גדל בבית שבזמן החדשות אסור להפריע לאבא בשום שאלה, אבל בתפילה זה בסדר לדבר, זה נקרא זלזול בעבודה. כשילד רואה אבא שכדי שהוא יבטל פגישה עסקית או אירוע חברתי זה דבר כמעט שלא יעשה, אבל לבטל שיעור קבוע זה כבר לא נורא, לדבר זה קוראים "זלזול בעבודה". כשילד עושה השוואה בין רמת הריכוז של האבא בזמן שהוא קורא וצופים, מיילים לבין רמת הריכוז בזמן התפילה ובזמן שיעורו והוא רואה שאין מה להשוות כמוכן לטובת ענייני החול זה נקרא זלזול בעבודה. כשילד רואה אבא שכל השבוע מתעסק בענייני חול וכלל לא מוצא זמן להתפנות לשיעורי תורה זה נקרא זלזול בעבודה. כשילד רואה איך אבא מעריץ אנשי צבא, מעריץ אנשי עסקים, מעריץ אנשי תקשורת וכדו' אבל משום מה רבנים מוערצים הילד לא רואה, זה נקרא זלזול בעבודה. נכון שהאבא נמצא עם כיפה על הראש, אבל אצל הבן יתכן והזלזול יביא אותו לצעוד צעד אחד קדימה, הבכור יקטין את הכיפה וידביק אותה עם סקוצ'ים ואצל השני יתכן וכבר לא יראו כיפה. גם אם יבוא מישהו ויטען שהמציאות היא לא כל כך קיצונית, עלינו לדעת שכדי לגדל ילדים יראי שמים עלינו לייקר את התורה ולתבוע מעצמנו לחיות חיי תורה, אי אפשר מצד אחד לזלזל בתורה ומאידך לקוות שהילדים יצאו יראי שמים, גם אם רואים משפחות שזה עובד אין זה בזכות ההורים אלא בזכות הילדים שהתעלו על עצמם ולקחו אחריות חייהם הרוחניים. אנו כהורים צריכים לדעת שיש לנו אחריות לחינוך הילדים ועיקר החינוך הוא החינוך של עצמנו!!

חוסר שימת לב להתחלות – מחפשים נוחות

קעת נבוא לענות על השאלה, מדוע האדם נמנע מלהתבונן היטב בהתחלות ולדאוג שהם יהיו ישרות. לפני שנענה על שאלה זו עלינו לחלק בין שני מצבים: 1. מצב בו האדם גם לאחר בחינה לא מבחין בעקמומיות. מצב בו האדם יודע שהמציאות לא תקינה ואעפ"כ הוא לא עושה מאומה כדי לשנות אותה. בשיעור זה לא נעסוק במצב הראשון אלא רק במצב השני.

16-19 – בגמרא מובא שבמשך שנתיים וחצי נחלקו ב"ש וב"ה האם נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, או שנוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא.

להסתפק בחומריות ולשאוף ברוחניות

22-23 – כשאנו מתבוננים על חיינו נבחין בתופעה מאד מעניינת. משום מה במה שקשור לחומריות אנחנו לעולם לא מסתפקים במה שיש ולא יושבים רגל על רגל, אנו מרגישים שתמיד צריך יותר ואנו פועלים כדי להשיג זאת. לאדם יש מנה רוצה מאתיים, מתחילים להרגיש קושי פיזי בגודל של הבית מיד חושבים על דירה חדשה, לא חוששים לקחת משכנתא ולהתחייב לאלפי שקלים בחודש, מתכננים את ההכנסות וההוצאות כמו שצריך ומצליחים לעמוד במשימה.

משה רבינו מצווה את ישראל לקחת צינצנת ובתוכה לשים מלא העומר מן ולהניח לפני ה' למשמרת לדורתכם. במדרש מבואר ש"דורותיכם" זהו דורו של ירמיהו הנביא שבשעה שאמר ירמיהו לישראל מפני מה אין אתם עוסקין בתורה אמרו לו במה נתפרנס באותה שעה הוציא להם צלוחית של מן ואמר להם אבותיכם שהיו עוסקין בתורה ראו במה נתפרנסו אף אתם אם תעסקו בתורה הקדוש ברוך הוא יפרנסכם. בשיעורים אחרים ראינו שכהדרכה כללית לא נכון לומר לאדם שב תלמד והכסף כבר יגיע, יש דרך ארץ שאצל רוב האנשים זו מדרגה מוכרחת. אפשר לומר שזו גם היתה כוונתו של ירמיהו, מה שירמיהו מנסה לומר לעם שבמקום "לבטוח" בה' בנושא הרוחניות ולומר לעצמנו יהיה בסדר גם ללא השתדלות ובנושא הפרנסה לומר שאדם חייב "להשתדל" כמה שיותר, צריך להפוך את המשוואה כך שברוחניות נסמוך רק על עצמנו ולא נבטח שהקב"ה ימלא את חסרונו ובנושא הפרנסה נשתדל כדי לחיות בכבוד אבל נדע מתי לשים את הגבול ולומר לעצמנו שכבר מזמן אנחנו לא בגדר משתדלים.

וכך מצינו בגמרא שכשראה רבי ישמעאל את אחד התלמידים מהלך בפחד הוכיח אותו ואמר לו "פחדו בציון חטאים", אמר לו התלמיד והרי כתוב "אשרי אדם מפחד תמיד", תירץ לו ר' יוחנן שההוא בדברי תורה כתיב, כלומר ברוחניות אדם צריך להיות בחשש שמא הוא לא ממלא את תפקידו כמו שצריך וכמו שאמרנו שחובת האדם לפשפש ולמשמש במעשיו, אבל לא כן החומריות וכך ביאר ר' אליהו לאפיאן שכל הבטחון צריך להיות בענייני העולם הזה אבל לגבי העתיד הנצחי צריך לדאוג תמיד מבלי להסיח את דעתו כלל וכך מסופר על החפץ חיים שעשה חשבון נפש ובכה רבות על שעה אחת ביום שהלכה לו לאיבוד.

חברים יקרים!

לכל חטא יש התחלה שהוא השורש. בחטא עצמו אנו כמעט בבחינת אנשים, עיקר העבודה צריכה להתמקד בלטהר את ההתחלות. עלינו לדעת שלכל פגם שאנו רואים בגלוי היתה התחלה לא טהורה שבשלבים הראשונים לא היתה ניכרת לעין. תפקידנו לעמוד על המשמר ולזהות את העקמומיות בראשית הדרך וכך לסלול לעצמנו דרך ישרה. אחת הסיבות הגורמות לאדם להתעלם מלבחון אם הדרך ישרה הוא הרצון לחפש נוחות, האדם משלה את עצמו ואומר שרק פגם הנראה לעין דורש טיפול וכל עוד הפגם לא נראה הוא כאלו לא קיים, אך על האדם לדעת שהנוחות הזאת היא נוחות זמנית שבהמשך החיים עלולה להיות נכות קבועה. שבת שלום ושנזכה לראות בבניין בית מקדשנו במהרה בימינו אמן!

חז"ל אומרים "אמור מעט ועשה הרבה". תופעה מוכרת אצל כולנו היא הדיבורים על הבעיות. ביישובים מכירים את התופעה הזו טוב מאד, עשרות ועדות שבהם מדברים ומדברים, הכל טוב ויפה עד שמגיע לשלב העשייה, פתאום לאף אחד אין זמן, היום הוא לא יכול, מחר הוא תפוס, מוחרתיים יש ערב זוגי, עד שהבעיה נשכחת והכל חוזר על מקומו "בשלום". לדבר הרבה זה מאד נוח, מצד אחד אתה לא באמת צריך לעשות משהו ומאידך אתה פורק את אשר לייך, פעמים רבות הדיבורים גורמים לאשליה כאלו אכפת לנו מהמציאות המקולקלת ודי בכך כדי להירגע עד להתפוצצות הבאה.

לפני כמה ימים נסעתי לפגישה במשרד החינוך, ניסיון להציף כמה בעיות ולקבל פתרונות מעשיים, כפי שציפיתי לא יצאנו עם יותר מידי דברים, דיבורים היו בלי עין הרע אבל מעשים גורנישט. בכל אופן, שאלתי את אחד המפקחים, איך אפשר לתקן ליקויים במערכת, התשובה היתה מאד ברורה: "כדי שדברים יזוזו חייבים לקבל תלונות מהורים, כל זמן שהמצב שקט שום דבר לא השתנה". שמעתי את התשובה ושאלתי את עצמי למה? מדוע אי אפשר לייעל את המערכת מבלי לקבל תלונות מהורים, התשובה מאד פשוטה, כל משרדי הממשלה מחפשים שקט, כל זמן שיש שקט הכל בסדר, רק כשמתחיל בלגן צריך להתחיל להזיז דברים, לא כדי לייעל אלא כדי להחזיר את השקט. על המנהרות בעזה ידעו הרבה זמן, אבל רק כשהכל התגלה והתפוצץ צה"ל התחיל לחשוב את פותרים את הבעיה. מדברים על מבצע בעזה. הכל טוב ויפה, אבל בדרך כלל המבצעים, גדולים ככל שיהיו, לא באים לפתור את הבעיה מהשורש אלא לתת שלוש שנים שקט עד הסבב הבא, זו הגישה כמעט אצל כל המערכות. הראש צריך להשתנות לא באנו לעולם כדי לעשות שקט, באנו כדי לעלות ולהתעלות!!! באנו כדי ליצור מציאות מתוקנת.

20-21 – בגמרא אמר ר' יוחנן, אנשי בית ראשון שנתגלה עוונם (לא היו מסתירים את פשעיהם) נתגלה קצם, אנשי בית שני שלא נתגלה עוונם (כלפי חוץ היו נראים צדיקים אבל כלפי פנים היו רשעים) לא נתגלה קיצם. וממשיך ר' יוחנן ואומר שאנשי בית ראשון עדיפים שהרי בית המקדש חזר לראשונים ועד היום לא חזר לאחרונים. הסכנה הגדולה ביותר של השקט החיצוני הוא שהבעיות אינן מטופלות. בבית ראשון שכל הריקבון היה כלפי חוץ והבעיות היו ידועות, התיקון לא התארך שנים רבות וכעבור שבעים שנה נבנה הבית השני, לעומת זאת בבית שני, כלפי חוץ הכל היה נראה תקין וכיון שכך הבעיות השורשיות לא טופלו וכנראה שגם היום עדיין לא טיפלנו בהם, שהרי כל דור שבית המקדש לא נבנה בימיו כאלו חרב בימיו. הדברים מתבארים יפה בדבריו של ר' שלמה איבשיץ בספרו 'ערבי נחל'. אדם שחוטא בגלוי יודע שעליו לעשות תשובה, לעומת זאת אדם שכלפי חוץ הכל נראה תקין, הוא כבר משתכנע שהוא בסדר והוא כלל לא מודע למצבו הרדוד ומשום כך הוא נשאר בחטאו. שמעתי שכך יש מי שמסביר מדוע הרהורי עבירה קשים מעבירה, משום שעבירה שנעשית בפועל מוגדרת אצל האדם כעוון והוא מזדרז לעשות עליה תשובה, לעומת הרהור שלא קיבל ביטוי מעשי, אצל רבים אינו מוגדר כעוון ומשום כך האדם לא רואה צורך לעשות עליו תשובה.

